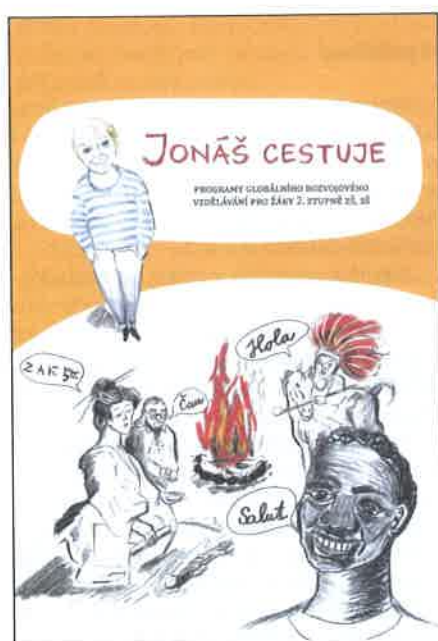

Jonášovo odpovědné cestování

Cestování na dovolenou do zahraničí je pro nás v dnešní době samozřejmostí. Dovolená je časem aktivního či pasivního odpočinku, doba, kterou si zasloužíme. Jen malá část z nás tráví svůj odpočinkový čas sama, nikoho nepotká a nikoho nepotřebuje. Většinou při svém „dovolenkování“ potřebujeme někde bydlet, něco jíst, od někoho něco nakoupit, něco vidět. A při všech těchto činnostech potřebujeme spoustu dalších lidí.

Jonáš cestuje

Žák páté třídy Jonáš se chystá s rodiči na dovolenou do Egypta. Moc se těší a přemýšlí, jak si dovolenou co nejvíce užít. Zamýšlí se nad tím, co může jejich přítomnost přinést místním lidem a přírodě. Během 90minutového výukového programu tak žáci doporučují Jonášovi dle svého úsudku nejlepší variantu ubytování, stravování, zábavy a nákupu suvenýrů. Ve skupinách proto diskutují o různých možnostech, které se jim naskýtají. Ubytování volí mezi hotelem all inclusive, beduínským kempem či hotelem, který se snaží minimalizovat dopady na životní prostředí. Po výběru toho „správného“ řešení jej musí před ostatními skupinami obhájit. A není to lehké, neboť tento úkol nemá správné odpovědi.

V případě textu o Coral Coast Hotelu by mohlo rozhodování vypadat takto:

„Jonáš chce doporučit ubytování. Podívám se tedy na to, co se mi na nabídce líbí, a budu se soustředit na to, jak je zařízení šetrné k přírodě a lidem a jak přispívá místní komunitě.“

Coral Coast Hotel (pobyt se snídaní)

Tento rodinný hotel se nachází ve velmi klidném prostředí přímo u pláže s krásným výhledem na hory. „To zní dobře. Mohu tedy podle chuti plavat v moři nebo létat po horách. Zajímalo by mne původ místa? Co zde bylo před tím? Jak jeho stavba ovlivnila místní život?“ Cena pobytu zahrnuje snídaně. „To je super. Mám rád/a, když pro mě někdo snídaní nachystá, a také velké možnosti výběru. Doufám, že to nebudou žádné polotovary.“ Další stravování je možné v hotelové restauraci nebo v přílehlém městečku Dahab, které je vzdálené 5 minut chůze a najdete zde řadu restaurací a obchodů.

„Možná bude rodičům vadit, že to nemá vše u nosu, ale změna je život. Zajímalo by mě, jaké typy restaurací jsou v městečku, aby to nebylo prašť jak uhoď.“ Hotel má jeden vlastní bazén, nabízí také lekce jógy a masáže. „To je fajn. Až mi bude vadit lepitá

POZITIVNÍ DOPADY CESTOVNÍHO RUCHU

- + nová pracovní místa
- + zvýšení finančních příjmů obce i obyvatel a ekonomický rozvoj regionu
- + zlepšení infrastruktury a veřejných služeb (doprava, parkoviště)
- + posílení sebevědomění a ocenění vlastní kultury hostitelů – posílení tradice a oživení folklóru
- + rekonstrukce kulturních památek
- + mezikulturní výměna a poznání
- + zabezpečení stability životního prostředí díky využití přírodního a kulturního potenciálu lokalit

NEGATIVNÍ DOPADY CESTOVNÍHO RUCHU

- náklady na infrastrukturu na úkor životních podmínek obyvatel
- marginalizace místního obyvatelstva
- negativní vnímání návštěvníků místními obyvateli
- ztráta soukromí místních obyvatel, která může vést až ke kulturnímu voyeurismu, kdy se místní obyvatelé stávají živou zoo
- ztráta jedinečnosti specifické lokální kultury, památky
- rozpad sociální sítě v důsledku změny hodnot a zánik jedinečného způsobu života
- ohrožení přírodního bohatství, místních druhů zvířat
- devastace krajiny a její znečištění
- vysoké nároky na vodu a energie s dopadem na místní obyvatele

Mnohdy si jejich přítomnost ani neuvedomujeme. Ale jsou tam – řidiči, hoteliéři, recepční, správci, uklízeči, kuchaři, prodávači a mnozí další. Když už se dostaneme někam na exotickou dovolenou, stojí nás nějaké peníze a snažíme si ji užít. Jak si ale naši přítomnost užívají místní? Zamýšlíme se nad tím, co jim přinášíme? Jaká jsou pozitiva a negativa cestovního ruchu?

Metodická publikace *Jonáš cestuje* přináší pedagogům 2. stupně základních škol a středních škol výukové programy plné otázek a zamyšlení nad dopady cestovatelského chování žáků a také diskuzi o odpovědném cestovním ruchu.

Metodická publikace je rozdělena do dvou celků – výukových programů. Prvním je program *Jonáš cestuje*, druhým jsou *Hosté a hostitelé*. Během 4 vyučovacích hodin žáci řeší, dle jakých kritérií se při výběru dovolené a během dovolené rozhodují. Dále potom jaký je cestovní ruch z hlediska hostů a jaký z hlediska hostitelů.

sůl, skočím do sladké vody. Ale vlastně je to zvláštní. Bazén u moře? Kolik vody asi spotřebuje? Jak často ji vypouští a čím ji čistí?“ Další doplňkové služby (např. potápěčské centrum) jsou k dispozici v těsné blízkos-

ti. Hotel je známý tím, že zde pracují výhradně místní zaměstnanci a nabízí lokální produkty. „Aha, to mi odpovídá na otázku ohledně snídání. Dál by mne zajímalo, jestli mají zaměstnanci dost volna, aby mohli být se svými rodinami, a jestli jim plat vystačí na to, co potřebují. A komu ten hotel vůbec patří? Odkud pochází jeho vybavení?“

Výukový program je svým tématem a úkoly k řešení nadčasový. Většina žáků základní či střední školy byla s rodiči na dovolené. Možná neměli žáci sami možnost se rozhodnout, kde budou bydlet, ale pravděpodobně mohli do jisté míry ovlivnit způsoby stravování a do větší míry trávení volného času či nákup suvenýrů. A třeba až pojedou na dovolenou příště, vzpomenou si na Jonáše a jak bylo náročné vybrat tu „nejlepší“ variantu s ohledem na potřeby místních a jejich další dovolená bude odpovědnější.

Hosté a hostitelé

Pokud se vydáme na cesty, ocitáme se v roli hostů v dané zemi, zatímco místní jsou v roli hostitelů. Na druhou stranu, Česká republika má turistům též hodně co nabídnout, a proto se i my můžeme ocitnout v roli hostitelů. jiný slovosled: Přemýšleli jsme někdy na těchto dvěma rolemi? Když k nám přijedou turisté, vítáme je s otevřenou náručí, máme rádi, pokud se chovají slušně a máme z jejich návštěvy nějaký užitek? Řešíme při naší dovolené, jak se chováme k místním? Jací jsme hosté? Druhý výukový program s názvem Hosté a hostitelé umožňuje žákům hledat způsoby, jak při cestování naplnit své potřeby i potřeby místních.

Na začátku výukového programu žáci formou názorové škály přemýšlí, zda chtějí, aby k nim jezdili turisté. Po diskusi o tom, co vše mohou turisté přinášet jejich městu, regionu či České republice, se seznamují pomocí videí s lidmi („průvodci“) z různých koutů světa a snaží se

porozumět jejich názorům na cestovní ruch a vlivu turistů na místní prostředí. „Průvodci“ jsou Honza z České republiky, Hermann z Kamerunu, Johnathan

ho přivedla motivace naučit se anglicky. Za první rok, kdy se stal členem, ve svém španělském bytě přivítal přes 300 lidí.

ODPOVĚDNÝ CESTOVNÍ RUCH

Minimalizuje negativní ekonomické, ekologické a sociální dopady, vytváří větší ekonomický přínos pro místní obyvatele a zvyšuje blahobyt hostitelských komunit, zlepšuje pracovní podmínky a přístup do průmyslu, zapojuje místní lidi do rozhodnutí, která ovlivňují jejich životy a životní vyhlídky, má pozitivní přínos pro zachování přírodního a kulturního dědictví a světové rozmanitosti, poskytuje mnohem příjemnější zážitky pro turisty díky propojení s místními lidmi a větší porozumění místním kulturním, sociálním a environmentálním otázkám, poskytuje přístup pro tělesně postižené osoby, je kulturně citlivý, vychází z respektu mezi turisty a hosty a buduje místní, hrdost a sebevědomí.

www.responsibletourismpartnership.org

z USA, Noemi z Peru a Hugo, který je ze Španělska, ale žije v Brně. Žáci společně přemýšlí: „Kdo z mluvčích o cestovním ruchu ve svém místě stojí a proč? Kdo byl spíše skeptický a důsledků turismu se spíše obává? A proč?“ V závěru programu žáci pomocí Vennových diagramů shrnují, jaké mají potřeby hosté a jaké hostitelé, a případně které z těchto potřeb jsou společné pro obě skupiny?

Představení některých mluvčích:

Noemi Verónica Condori Jarra žije se svým synem v Peru, v městečku Pisac, kde si nedávno založila restauraci. Vedle toho studuje turismus, pomáhá mamince v obchůdku s tradičními předměty pro turisty. S maminkou krůček po krůčku naplňují svůj sen vytvořit centrum globálního vzdělávání založené na moudrosti původních obyvatel Peru a incké filozofii, a přispět tak k větší rovnováze v životech lidí.

Hugo de Arcos Diaz je z Malagy. Od roku 2013 žije v Brně, kde pracuje pro mezinárodní společnost. Je nadšeným cestovatelem a couchsurferem. Ke couchsurfingu

O publikaci

HRUBANOVÁ, Kristýna, Eva MALÍŘOVÁ a Eva ŠTEFKOVÁ. *Jonáš cestuje: programy globálního rozvojového vzdělávání pro žáky 2. stupně ZŠ, SŠ*. 1. vyd. Olomouc: ARPOK ve spolupráci s NaZemi, 2014, 56 s. ISBN 978-80-905361-4-2.

Publikace vznikla v rámci projektu Experiencing the World, který je podpořen z prostředků Evropské komise a České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce.

Publikaci lze získat na seminářích ARPOKU, jejichž aktuální nabídku naleznete na www.arpok.cz v sekci „pro pedagogy“. ARPOK je nezisková organizace, která přináší do škol globální rozvojové vzdělávání. Pomáhá učitelům, jak učit aktuální témata dneška (např. chudoba, migrace, odpovědná spotřeba), a otevřeně o nich mluví se žáky. O těchto tématech informuje i veřejnost, a tak podporuje otevřenou a tolerantní společnost a aktivní zapojení lidí do dění kolem sebe. ▶

Lenka Pánková,

lenka.pankova@arpok.cz, www.arpok.cz,
www.facebook.com/ARPOK.Olomouc

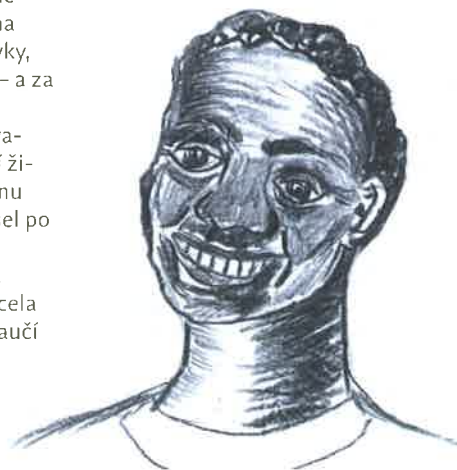
RECENZE

„Máloco považuje dnešní mladá generace za tolik samozřejmé, jako je cestování. Navštívit cizí země, vnímat krásu přírody různých koutů světa, vidět známé i méně známé památky, ale i poznávat život lidí nejrůznějších kultur je dnes snem mnoha mladých lidí. Proč taky ne – vždyť je to přece tak jednoduché! Stačí zajít do cestovky, objednat si zájezd na klíč, případně si vybrat z široké nabídky tu, která nás osloví – a za pár dní už se můžeme na facebooku pochlubit vším, co jsme viděli a prožili...“

Jen málo z nich si klade otázky typu: Jak moje návštěva prospěje místním obyvatelům? Pomohu jim nějak ke zvýšení životní úrovně? Nebudu se podílet na ničení životního prostředí země, kterou navštívím? Opravdu poznám kulturu, nebo zůstanu zavřený ve zdech hotelu a jen občas vystrčím nos, abych se osvěžil na pláži a prošel po městě?

Příručka není hotovou kuchařkou – nemůže vám dát jednoznačné odpovědi na všechny otázky, protože život sám občas přimíchá ingredience, které mu dávají zcela zvláštní a výjimečnou chuť. Je to však příručka, která vás a vaše žáky (studenty) naučí se ptát. A to je někdy důležitější než znát odpovědi na všechno, co nás zajímá. Otázky totiž ukazují nové cesty, kterými se můžeme vydat...“

Stanislav Švejcar, ZŠ Litomyšl, Zámecká

Ukázka z publikace

Rozdáme žákům lepicí lístečky s úkolem, ať na mapě světa označí alespoň jedno místo (mohou napsat na lístek jeho název), kde byli na dovolené, nebo místo, kam by se chtěli v budoucnu podívat. Rozdělíme žáky do 4–5členných skupin, jejichž úkolem je prodiskutovat tyto otázky:

– Proč jste vy nebo vaše rodina zvolili toto místo? Zapišeme na tabuli, podle čeho se žáci rozhodovali (kritéria rozhodování), později budeme tento seznam kritérií doplňovat a rozvíjet.

– Co (by eventuálně) přinesla vaše přítomnost místním lidem? Buďte co nejkonkrétnější.

Zodpovědět tuto otázku může být pro žáky obtížné. Poskytneme jim proto dostatek prostoru, aby mohli přemýšlet nad různými možnými přínosy pro místní, případně se dále ptáme:

– V jakých situacích jste se s místními lidmi setkávali? Co to přineslo jim, co vám? Měl váš pobyt vliv (= jakýkoliv pozitivní i negativní) i na místní, se kterými jste se nesetkali přímo? A jaký? apod.

– Co nového jste se naučili nebo si vyzkoušeli? (= dotaz na osobní přínos)

Obrátil se na nás chlapec Jonáš, jehož rodina se chystá na dovolenou do Egypta, konkrétně do Jižní Sinaje. Přemýšlí, jak to udělat, aby mu pobyt co nejvíc dal a zároveň byl i přínosem pro místní.

Ahoj,

jmenuji se Jonáš a je mi 13 let. Letos v létě se s rodiči a starší sestrou chystáme o prázdninách na týden do Egypta. Dost se těším, protože takhle daleko jsem nikdy nebyl a v Egyptě je prý krásné moře a je tam super potápění a šnorchlování. Taky jsem zvědavý na cestu letadlem, Egypt je totiž moc daleko na to, abychom tam jeli autem nebo autobusem. Jedeme do Jižní Sinaje. Ještě nevím, v které části Egypta to je. Ale jsou tam Beduíni a velbloudi. Zatím jsme se s rodiči ještě nerozhodli, kde se ubytujeme a co tam budeme dělat. Já teda určitě chci šnorchlovat. Ale dalších možností je spousta. Rodiče se mě ptali, co bych radši, ale je těžké si vybrat. Jednak přemýšlím, co mne bude nejvíc bavit. A pak mne ještě napadla jedna věc. Když nám nedávno opilí zahraniční turisté halekali pod okny a počurali nám vstupní dveře, napadlo mne, že

bych rád, aby náš pobyt neškodil, ale spíš byl místním k užítku. Co byste mi z té pestré nabídky poradili? Pomůžete mi to prosím promyslet?

Zeptáme se žáků, jak Jonášovi rozumí, případně dovysvětlíme.

Vrátíme se k seznamu kritérií rozhodování o jejich dovolených z evokace a doplníme ho o další kritéria rozhodování. Jonáš také říkal, že chce, aby z dovolené měli přínos místní. Jak tomu rozumíte? Čeho si při rozhodování budeme všimnout? Seznam kritérií rozhodování necháme na tabuli. Např. zájem o místo, přítomnost moře, už jsme tam byli, máme tam známé, předchozí vztah k místu, cena, jezdí tam málo/moc turistů, je tam čisto (stav životního prostředí), nechceme létat apod.

Rozdělíme žáky do 4–5členných skupin. Každá skupina dostane postupně v obálkách sady kartiček. Sady obsahují čtyři momenty rozhodování, se kterými můžeme mít na dovolené zkušenost, u každého momentu rozhodování jsou tři nebo čtyři varianty volby. Postupně žáci ve skupinách řeší pro Jonáše otázku: 1. ubytování, 2. stravování, 3. co bude dělat, 4. jaké suvenýry si pořídí.²

Při prvním rozhodování provázíme žáky postupně jednotlivými kroky (rozhodování, důvody, otázky) a modelujeme nahlas přemýšlení nad předloženými informacemi. Modelování je postup, jakým můžeme rozvíjet určité dovednosti žáků. Přečteme nahlas text a prozrazujeme své myšlenky, říkáme nahlas, co nás při tom napadá, jaké otázky si klademe.

Žáci si ve skupinách přečtou všechny možnosti k dané otázce a do pracovního listu Rozhodování zaznamenávají:

– jakou variantu vybrali;
– dva důvody či kritéria, podle kterých se rozhodli;

– tři zformulované otázky pro cestovní kancelář, které by jim pomohly zjistit dopady a přínosy cesty pro místní lidi i kulturu. Např.:

– Jaké jsou pracovní podmínky v daném hotelu?

– Jaké zdroje energie daný hotel využívá a jak s nimi zachází?

– Komu hotel patří? Jak podporuje místní lidi?

Poté rozdáme jednotlivým skupinám dodatkové informace k jejich volbě.

Po přečtení se zeptáme:

– Jak nové informace změnily vaši představu o přínosech a dopadech této varianty? Jaké vlivy na lidi a životní prostředí jste si uvědomili? Volili byste nyní jinak?

– Pokud ano, jak?

S celou třídou nyní společně prodiskutujeme otázky:

– Co vás zaujalo?

– Kdo co zvolil? Podle čeho jste se rozhodovali?

– Co byste ještě potřebovali vědět, abyste se mohli rozhodnout? Zde opět můžeme odkázat na seznam kritérií rozhodování a případně jej doplnit. Jaké jsou dopady jednotlivých variant?

Moment rozhodování: možnosti ubytování

– Hotel Happy Life **** (all inclusive)

Hotel se nachází na klidném místě ve stále zelené zahradě přímo u vlastní písčité pláže. Hostům nabízí dvě restaurace, kavárnu, občůdky a diskotéku. V areálu jsou tři bazény (jeden z nich vyhřívaný) a bazén pro děti. Nejbližší restaurace, bary a obchody jsou vzdáleny asi 10 km od hotelu. All inclusive v ceně zahrnuje všechna jídla, nápoje, využívání bazénů, lehátek a nabídky sportovních aktivit (např. stolní tenis, plážový volejbal). Za poplatek je možné využít nabídku masáže, sauny nebo potápěčského centra. Hotel organizuje i půldenní výlety do pouště za beduíny – včetně projížďky na velbloudech a tradiční večeře.

– Coral Coast Hotel (pobyt se snídaní)

Tento rodinný hotel se nachází ve velmi klidném prostředí přímo u pláže s krásným výhledem na hory. Cena pobytu zahrnuje snídaně, další stravování je možné v hotelové restauraci nebo v přílehlém městečku Dahab, které je vzdálené pouze 5 minut chůze a najdete zde řadu restaurací a obchodů. Hotel má jeden vlastní bazén, nabízí také lekce jógy a masáže. Další doplňkové služby (např. potápěčské centrum) jsou k dispozici v těsné blízkosti. Hotel je známý tím, že zde pracují výhradně místní zaměstnanci a že nabízí lokální produkty.

– Beduínský plážový kemp

Kemp provozovaný beduíny nabízí jednoduché ubytování přímo na pláži, východ a západ slunce zde můžete pozorovat přímo z postele. Jednoduchá obydlí nazývaná „husha“ se skládají z jedné místnosti a verandy. Jsou vybavena matracemi, příkrývkami, stolem a židlemi. V průběhu večera funguje v chatce na několik hodin elektřina, takže si můžete dobít telefon nebo si číst při světle žárovky. V kempu je koupelna se sprchami a záchody (evropskými i tureckými). Kemp je vhodný i pro rodiny s malými dětmi, protože moře je mělké a vhodné pro neplavce. K dispozici je celodenně otevřená restaurace nabízející beduínské speciality i evropské pokrmy, večery můžete trávit u ohně a popíjet sladký čaj. Pláž je ideální pro kitesurfing a potápění.

1) Projekt CouchSurfing je v současnosti největší internetová služba bezplatného ubytování. Couchsurfing je komunita více jak 10 milionů lidí ve 200 tisících místech na světě. Spojuje cestovatele a vytváří síť lidí, kteří cestují, sdílí svoje ubytování a sdílí kulturní a společenské zajímavosti svého bydliště. Více na www.couchsurfing.com.

2) tento článek nabízí pouze ukázkou volby mezi ubytováním